

УДК 373.091.113 (477) «195/200»

ЗАКОН ЗБЛИЖЕННЯ СВІТОВИХ МОДЕЛЕЙ ТА ПРИСКОРЕННЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ У ПРОБЛЕМІ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Наточий Людмила Олександрівна
м.Луганськ

У статті визначено вплив закону зближення світових моделей і прискорення розвитку педагогічної науки на завдання та методологічні підходи щодо проблеми розвитку управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл України в другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

Ключові слова: методологічні підходи, управлінська культура, керівник загальноосвітньої школи

За останні роки загальноосвітня і вища школа України про-

йшла шлях від одноманітності до варіативності, різноманітності. Але практика, численні факти свідчать, що дуже багато залежить від внутрішнього управління, від управлінської культури керівників особливо загальноосвітніх шкіл. У розвитку теорії управління знаходить прояв закон зближення світових моделей та прискорення розвитку педагогічної науки.

У педагогічній науці завжди співіснують дві різноспрямовані тенденції – на збереження та розвиток національних традицій в освіті та на зближення світових моделей науки та освіти. Орієнта-

ція на збереження національних традицій в освіті є однією з умов формування національної свідомості громадян, збереження національної самобутності та незалежності. Тенденція до зближення національних моделей науки та освіти є умовою подолання між-національних суперечностей та формування світової спільноти, що може стати важливим чинником прискорення соціального розвитку.

Аналіз історико-педагогічної літератури дозволив дійти висновку, що закон зближення світових моделей та прискорення розвитку педагогічної науки в проблемі розвитку управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл України в другій половині XX – початку XXI століття майже не висвітлюється. Виняток складають роботи Є.М. Хрикова.

Мета статті – визначити вплив закону зближення світових моделей і прискорення розвитку педагогічної науки на завдання та методологічні підходи щодо проблеми розвитку управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл України в другій половині XX – початку XXI століття.

Процес зближення світових моделей управлінської науки прискорився наприкінці XX століття. Цю особливість зумовили наступні чинники:

- поширення міжнародних проектів, програм, грантів;
- розвиток інформаційно-комунікаційних мереж;
- діяльність міжнародних освітніх організацій;
- проведення міжнародних наукових і науково-практичних конференцій;
- розвиток загальноприйнятих технологій управління (маркетингових, моніторингових тощо);
- розповсюдження у людській свідомості загальних цінностей, і в першу чергу, таких як демократія та гуманізм;
- виявлення фундаментальних закономірностей управлінських процесів, які, наприклад, відбиває міжнародний стандарт ISO 9000;
- посилення конкурентної боротьби у сфері освіти, перетворення її на сферу бізнесу;
- реалізація міжнародних освітніх угод;
- розповсюдження загальних методологічних засад управлінських досліджень (філософії нестабільності, синергетики) [6].

Урахування цього закону передбачає з'ясування того які міжнародні чинники впливали на розвиток уявлень про управлінську культуру та у чому полягав цей вплив.

Є. Хриков виявив закон прискорення розвитку педагогічної науки. За час існування педагогічної науки відбулося значне зростання кількості науковців, кількості наукових досліджень та кількості публікацій. В минулому парадигми педагогічної науки існували сторіччя, у XX столітті – вже десятиріччя, а у XXI столітті можна прогнозувати подальше прискорення змін наукових і освітніх парадигм та зростання їх кількості [6].

Прискорення розвитку управлінської науки пов'язане як з внутрішніми, так і з зовнішніми чинниками. До внутрішніх чинників треба віднести накопичення значної кількості управлінської інформації, її диференціація та інтеграція, збільшення кількості науковців, які займаються управлінськими проблемами. Зовнішні чинники – це розвиток суміжних з педагогікою наук, наприклад, психології управління, підвищення ролі управління в забезпеченні якості освіти, покращення умов для занять науковою діяльністю, підвищення соціального статусу управлінської науки, яка на початку XXI століття набуває статус самостійної спеціальності за якою проводяться захисти дисертацій. Урахування даного закону передбачає з'ясування того як прискорення розвитку теорії управління впливало на розвиток уявлень про управлінську культуру та як, в свою чергу, розвиток уявлень про управлінську культуру впливав на розвиток теорії управління.

Особливу групу теоретико-методологічних засад дослідження складають положення, що обґрунтовують підходи до вирішення саме історико-педагогічних проблем.

Ми дотримувалися визначених М. Богуславським, Н. Гуланом, О. Сухомлинською, О. Яськом наступних вимог до історико-педагогічного дослідження: дотримання хронологічного підходу до аналізу; з'ясування причинних зв'язків, що зумовлюють розвиток явища, яке вивчається; єдність історії, теорії та практики,

логічного та історичного у висвітленні сутності проблеми, єдність конкретного фактичного матеріалу й теоретичних узагальнень, неприпустимість переважання описовості, й емпіризму [2-5; 7].

Як відомо, будь-яке історико-педагогічне дослідження це «сплав історичного та педагогічного дослідження». Враховуючи це, при побудові моделі своєї пізнавальної діяльності ми спиралися також на сучасний стан педагогіки, тобто йшли від теорії до історії, дивилися на історико-педагогічну дійсність крізь призму сучасної теорії управління.

Виклад результатів історико-педагогічного дослідження завжди має форму наративу. Як відзначає О. Сухомлинська, такий наратив – це скоріше аналіз, аніж виклад, переказ [4]. Послання в історико-педагогічному дослідженні різних методологічних підходів, використання науково обґрунтованого комплексу методів аналізу джерельної бази збагачує та урізноманітнює наративний виклад його результатів, робить цей виклад більш аргументованим та об'єктивним [1]. Ці вимоги до наративу як форми викладу результатів історико-педагогічного дослідження мали методологічне значення для вивчення розвитку уявлень про управлінську культуру.

Реконструкція історії розвитку уявлень про управлінську культуру необхідна передусім для розуміння теперішнього стану теорії управління й прогнозування її майбутнього розвитку. Тому аналіз історичного процесу розвитку уявлень про управлінську культуру в другій половині XX – початку XXI століття ми орієнтували в майбутнє, тобто намагалися знайти зв'язок минулого з сучасністю і з урахуванням виявлених тенденцій визначити шляхи вдосконалення подальшого розвитку зазначеної проблеми в Україні.

Урахування закону зближення світових моделей та прискорення розвитку педагогічної науки дозволило нам визначити низку завдань, які необхідно буде вирішити під час наукового пошуку, та підходи до вирішення цих завдань. Ці завдання обумовлюють не тільки спрямованість наукового пошуку, а і характер результатів які будуть отримані в дослідженні проблеми розвитку управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл України в другій половині XX – початку XXI століття.

Завдання дослідження:

- з'ясування того як відбувався розвиток уявлень про поняття «управлінська культура» та того, з якими поняттями пов'язане поняття «управлінська культура»;
- з'ясування впливу розвитку уявлень про управлінську культуру на розвиток теорії управління;
- з'ясування впливу теорії управління на розвиток уявлень про управлінську культуру;
- визначення, наскільки розвиток уявлень про культуру управління керівників загальноосвітніх шкіл, відповідав логіці розвитку науки;
- з'ясування того який вплив на розвиток уявлень про управлінську культуру здійснили видатні представники управлінської науки того часу В. Сухомлинський, М. Черпинський;
- з'ясування того чи випереджували уявлення про управлінську культуру в той чи інший період часу управлінську практику, або обмежувалися узагальненням передового управлінського досвіду;
- з'ясування того з якими закономірностями управління загальноосвітніми школами пов'язана досліджувана проблема;
- з'ясування зв'язку уявлень про управлінську культуру з функціями педагогічної науки;
- з'ясування зв'язку розвитку уявлень про управлінську культуру з певними науковими парадигмами та етапами розвитку теорії управління;
- визначити етапи розвитку уявлень про управлінську культуру;
- визначити як прискорення розвитку теорії управління впливало на розвиток уявлень про управлінську культуру та як, в свою чергу, розвиток уявлень про управлінську культуру впливав на розвиток теорії управління;
- з'ясування того який вплив на розвиток уявлень про управлінську культуру здійснювали зовнішні та внутрішні чинники на різних етапах розвитку теорії управління;

- перевірка того, як вплинуло формування теорії управління як самостійної наукової педагогічної галузі, на активізацію досліджень управлінської культури;
- з'ясування того чи впливав розвиток суміжних наук (загальна теорія управління, психологія управління тощо) на розвиток уявлень про управлінську культуру;
- з'ясування того чи впливали державні та міжнародні освітні та наукові програми, гранти на проведення педагогічних досліджень на розвиток уявлень про управлінську культуру;
- як ідеологічний чинник впливав на розвиток уявлень на управлінську культуру;
- з'ясування того як потреби практики впливали на розвиток уявлень про управлінську культуру у той чи інший період часу, та оцінки впливу результатів досліджень на практику управління;
- проведення аналізу взаємозв'язку розвитку уявлень про управлінську культуру з розвитком теорії управління, її логіки, технологій та організаційних форм досліджень;
- визначення тенденцій та перспектив подальшого розвитку даної проблеми.

Методологічні підходи до вивчення уявлень про управлінську культуру:

- розгляд управлінської культури як певної множини елементів, взаємозв'язок яких обумовлює її цілісні властивості, розкриття цієї цілісності та умов, що її забезпечують, виявлення внутрішніх зв'язків і відносин у системі «управлінська культура» та її взаємозв'язків із теорією та практикою управління і зведення їх до єдиної теоретичної моделі;
- розгляд управлінської культури як цілісного явища, яке неможливо звести до суми якостей елементів, що його складають, і виведення з останніх якостей цілого; залежність кожного елемента від його місця й функції в системі;
- визначення структури управлінської культури, тобто складу та мережі зв'язків і відносин; урахування обумовленості стану управлінської культури не стільки станом її окремих елементів, скільки якостями її структури;
- урахування взаємозалежності управлінської культури й теорії управління (система формує і проявляє свої якості і свою цілісність у процесі взаємодії з більш загальною системою);
- урахування ієрархічності управлінської культури, кожний компонент якої у свою чергу може розглядатися як система;
- урахування багатоваріантності опису управлінської культури (у зв'язку зі складністю управлінської культури її адекватне

- пізнання потребує побудови різних моделей, кожна з яких описує певний її аспект);
- розгляд управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл як явища, яке знаходиться у постійному розвитку;
- вивчення управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл в її зв'язках і взаємодії з іншими явищами, в першу чергу з структурою управлінських завдань та структурою управлінської діяльності, а також тими чинниками, які визначають її появу, впливають на її сучасний стан і визначають тенденції її подальшого розвитку;
- простеження поступового розвитку управлінську культуру керівників загальноосвітніх шкіл, виявлення моментів переходу кількісних змін в якісні, які характеризують певну етапність цього процесу;
- розгляд предмету дослідження у взаємозв'язку розвитку уявлень про управлінську культуру керівників загальноосвітніх шкіл з практикою її реалізації;
- розгляд розвитку управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл (часткове) як прояву загального – розвитку теорії управління, а розвитку теорії управління (загальне) як прояву часткового – управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл;
- розгляд процесу розвитку управлінську культуру керівників загальноосвітніх шкіл як саморозвитку, що відбувається за рахунок притаманних цьому явищу внутрішніх суперечностей між складністю управлінських завдань та наявним рівнем готовності керівника до їх реалізації;
- з'ясування того, яким чином відбувалася розробка даної наукової проблеми – шляхом накопичення та узагальнення емпіричних фактів (емпірично-індуктивним шляхом), або теоретичного аналізу та моделювання;
- проведення аналізу кількісних, тематичних, змістовних характеристик наукових робіт даної спрямованості;
- аналіз технологічних аспектів наукового пошуку для усвідомлення сутності цього процесу, з'ясування об'єктивності отриманих наукових знань;
- урахування того, що зрозуміти індивідуального суб'єкта наукового пошуку можливо за умов аналізу його залучення до різних систем колективної пізнавальної діяльності.

Методологічні засади дослідження визначають стратегію його здійснення. Але наукова новизна, якість отриманих результатів значною мірою залежить від технологічної реалізації цієї стратегії – від формування джерельної бази та методики її аналізу. З цим і пов'язані перспективи подальших наших досліджень.

Література

1. Адаменко О.В. Про концептуальні підходи до аналізу історії розвитку педагогічної науки // Олена Вікторівна Адаменко / Зб. наук. пр.: Спец. вип. "До витоків становлення української педагогічної науки". – К.: Наук. світ, 2002. – С.19-22
2. Богуславський М. В. Структура сучасного історико-педагогічного знання / Михайло Вікторович Богуславський // Шлях освіти. – 1999. – № 1. – С.37-40
3. Гупан Н. М. Розвиток історії педагогіки в Україні (історіографічний аспект) : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Гупан Нестор Миколайович – К., 2001. – 496 с.
4. Сухомлинська О.В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / Ольга Василівна Сухомлинська – К.: А.П.Н., 2003. – С.47-66
5. Сухомлинська О.В. Періодизація педагогічної думки в Україні: Кроки до нового виміру / Ольга Василівна Сухомлинська // Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні 1992 – 2002. – Частина I. – Харків: ОВС, 2002. – 640 с.
6. Хриков Є.М. Методологічна функція законів та закономірностей розвитку педагогічної науки в історико-педагогічних дослідженнях / Євген Миколайович Хриков // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. Випуск XXXX. – С.37-42
7. Ясько О.М. Про використання джерел у дослідженнях з історії радянської педагогічної науки / Олена Михайлівна Ясько // Рад. шк. – 1974. – № 11. – С.7-12

В статье определяется влияние закона сближения мировых моделей ускорения развития педагогической науки на задания и методологические подходы, касающиеся проблемы развития управленческой культуры руководителей общеобразовательных школ Украины во второй половине XX – в начале XXI века.

Ключевые слова: методологические подходы, управленческая культура, руководитель общеобразовательной школы

The author of the article has defined the influence of law of rapprochement of world models and acceleration of development of pedagogical science on a task and methodological approaches in relation to the problem of development of administrative culture of leaders of general schools of Ukraine in the second half XX – to beginning of XXI age.

Key words: methodological approaches, management culture, the head of secondary school